

**AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA ƏDƏBİYYAT İNSTİTUTU**

ISSN 2663-4414 (Print)
ISSN 2709 – 0762 (E-Print)

MÜQAYİSƏLİ ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ

BEYNƏLXALQ ELMI JURNAL

**AZƏRBAYCAN-ÖZBƏK ƏDƏBİ ƏLAQƏLƏRİ
XÜSUSİ BURAXILIŞ**

**COMPARATIVE LITERATURE STUDIES
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
SPECIAL ISSUE**

BAKİ – 2020, № 1

Əlişir Nəvai ədəbi irsi Cənnət Nağıyevanın tədqiqatlarında

İlhamə Sultanova

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu. Azərbaycan.

E-mail: silhame@inbox.ru

<https://orcid.org/0000-0002-7743-6756>

Annotasiya. Əlişir Nəvai ədəbi irsini tədqiq edənlərdən biri görkəmli alim Cənnət Nağıyeva olmuşdur. Onun “Əlişir Nəvai və Azərbaycan ədəbiyyatı (XV-XIX əsrlər)” adlı doktorluq dissertasiyasından əlavə, Əlişir Nəvainin həyat və yaradıcılığına həsr etdiyi “Azərbaycanda Nəvai” monoqrafiyaları, “Əlişir Nəvainin Bakı əlyazmaları”, “Nəvai ensiklopediyasının lüğəti”, eləcə də onlarca məqalələri Azərbaycan, özbək və rus dillərində Bakıda və Daşkənddə işıq üzü görmüşdür. Bu fakt Cənnət Nağıyevanın Əlişir Nəvai irsinin öyrənilməsi ilə bağlı apardığı tədqiqatlarla özbək alimlərinin tanış olması və onlardan bəhrələnməsinə imkan yaratmışdır. Görkəmli ədəbiyyatşünas alim C.Nağıyevanın araşdırmalarında Ə.Xaqani, N.Gəncəvi, S.İ.Nəsimi, Ş.Q.Ənvar və başqa məşhur Azərbaycan klassiklərinin əsərlərinin mükəmməl əlyazmalarının Nəvai kitabxanasında saxlanması qeyd olunur.

Açar sözlər: Əlişir Nəvai, Cənnət Nağıyeva, Nəvai kitabxanası, Nizami Gəncəvi “Xəmsə”si, Herat ədəbi-mədəni mühiti, Azərbaycan klassikləri

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.153>

Məqaləyə istinad: Sultanova İ. (2020) *Əlişir Nəvai ədəbi irsi Cənnət Nağıyevanın tədqiqatlarında*. «Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq», № 1, səh. 136-141

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 20.03.2020; qəbul edilib – 01.04.2020

Alishir Navai's literary heritage in Jannat Naghiyeva's investigations

Ilhama Sultanova

Institute of Literature named after Nizami Ganjavi. Azerbaijan.

E-mail: silhame@inbox.ru

<https://orcid.org/0000-0002-7743-6756>

Abstract. Jannat Naghiyeva is one of the prominent scholars who researches Alishir Navai's literary heritage. Except her doctoral dissertation titled “Alishir Navai and Azerbaijani literature (XV-XIX centuries)”, monographs “Navai in Azerbaijan” dedicated to Alishir Navai's life and creativity, “Alishir Navai's Baku manuscripts”, “Vocabulary of Navai's encyclopedia”, as well as the articles in Azerbaijani, Uzbek and Russian languages were published in Baku and Tashkent. This fact creates an opportunity for Uzbek scholars to be acquainted with Jannat Naghiyeva's researches on the study of Alishir Navai's heritage and benefit from them. In the investigations of prominent literary critic and scholar J.Naghiyeva is noted that best manuscripts of A.Khagani, N.Ganjavi, S.I.Nasimi, Sh.Q.Anvar and other famous Azerbaijani classics are held in Navai library.

Keywords: Alisher Navai, Jannat Naghiyeva, Navai library, Nizami Ganjavi's "Khamsa", Herat literary and cultural environment, Azerbaijani classics

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.153>

To cite this article: Sultanova I. (2020) *Alishir Navai's literary heritage in Jannat Naghiyeva's investigations*. «Comparative Literature Studies», Issue I, pp. 136-141

Article history: received – 20.03.2020; accepted – 01.04.2020

Giriş / Introduction

Qədim Şərq ədəbiyyatının qüdrətli klassiklərindən biri olan Əlişir Nəvainin ədəbi fəaliyyəti və poetik yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatı ilə qırılmaz tellərlə bağlı olmuşdur. Bu dərin və çoxtərəfli ədəbi-mədəni münasibətlərin mahiyyətini müəyyənləşdirən başlıca xüsusiyyətlərdən biri odur ki, dahi sənətkarın bədii yaradıcılığının formalaşmasında Azərbaycan klassik ədəbiyyatı fəal iştirak etdiyi kimi, onun yaradıcılığının kamil dövründə bu misilsiz ədəbi-estetik mirasdan geniş miqyasda qidalanan və faydalanan da məhz Azərbaycanın şairləri və ədibləri olmuşlar.

Özbək xalqının böyük mütəfəkkiri və şairi Əlişir Nəvainin Azərbaycanla mənəvi və mədəni əlaqələrindən ətraflı bəhs edən alimlərimiz bu problemin ədəbiyyatşünaslığımızda araşdırılmasını aşağıdakı şəkildə səciyyələndirmişlər: “Görkəmli ədəbiyyatşünas və tanınmış alimlərimizdən Fəridun bəy Köçərli, akademik Həmid Araslı, filologiya elmləri doktorları Pənah Xəlilov, Cənnət Nağıyeva, Süleyman Rüstəm, Xəlil Rza Ulutürk, Kamil Vəliyev və başqaları Əlişir Nəvai irsini tədqiq və tərcümə etmiş, Azərbaycan ədəbiyyatında və ədəbiyyatşünaslığında şərəfli, tarixi bir səhifə açmışlar. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında nəvəşünaslıq səhifəsi əhatəli, dərin elmi məzmununda və kifayət qədər zəngin işlənmişdir” [1, s.44].

Əsas hissə / Main part

Akademik Həmid Araslıdan sonra Azərbaycan nəvəşünaslığına öndərlik edən görkəmli alim Cənnət Nağıyeva olmuşdur. Onun “Əlişir Nəvai və Azərbaycan ədəbiyyatı (XV-XIX əsrlər)” adlı doktorluq dissertasiyasından [2, s.5] əlavə, Əlişir Nəvainin həyat və yaradıcılığına həsr etdiyi “Azərbaycanda Nəvai” monoqrafiyaları, “Əlişir Nəvainin Bakı əlyazmaları”, “Nəvai ensiklopediyasının lüğəti”, eləcə də onlarca məqalələri Azərbaycan, özbək və rus dillərində Bakıda və Daşkənddə işıq üzü görmüşdür. Bu fakt Cənnət Nağıyevanın Əlişir Nəvai irsinin öyrənilməsi ilə bağlı apardığı tədqiqatlarla özbək alimlərinin tanış olması və onlardan bəhrələnməsinə imkan yaratmışdır.

Yeri gəlmişkən, onu da xatırladaq ki, Cənnət Nağıyevanın çoxspektrli elmi fəaliyyətinin müxtəlif aspektləri, o sıradan Azərbaycan-özbək əlaqələri ilə ilgili tədqiqatları Azərbaycan ədəbiyyatşünasları tərəfindən yüksək dəyərləndirilmiş, onun adını Əlişir Nəvai ilə qoşa çəkmişlər. Görkəmli ədəbiyyatşünas Möhsün Nağısoylu Cənnət Nağıyeva haqqında yazdığı məqalələrdən birini elə belə də adlandırmışdır: “Adı Nəvai ilə qoşa çəkilən tədqiqatçı alim”. Cənnət Nağıyevanın bu istiqamətdəki tədqiqatlarının elmi əhəmiyyətini yüksək dəyərləndirən müəllif yazır: “Azərbaycanın ən tanınmış qadın ədəbiyyatşünas alimlərindən biri olan, filologiya elmləri doktoru, professor Cənnət Nağıyevanın adı çox zaman dünya şöhrətli böyük özbək şairi Əlişir Nəvai ilə qoşa çəkilir. Axı bu böyük cəfəkeş mətnşünas alim mənalı həyatının böyük bir hissəsini bütün türk dünyasının iftixarı olan Əlişir Nəvai irsinin tədqiqinə, Azərbaycandakı əlyazmalarının öyrənilməsinə və onun simasında özbək-Azərbaycan ədəbi əlaqələrinin araşdırılmasına həsr etmiş, bu sahədə sanballı əsərlər ortaya qoymuşdur” [2, s.6].

Cənnət Nağıyevanın bütövlükdə Azərbaycan-Türküstan, eləcə də Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələri sahəsindəki xidmətlərini yüksək dəyərləndirən ciddi ədəbiyyatşünaslardan biri də filologiya elmləri doktoru Paşa Əlioğludur. “Cami Azərbaycanda” adlı məqaləsində müəllif yazır: “Zəngin təcrübəyə malik görkəmli ədəbiyyatşünas Cənnət Nağıyeva Azərbaycan-Orta Asiya ədəbi əlaqələri ilə məşğul olan ən məhsuldar alimdir. Bu sahədə onun çoxsaylı əsərləri içərisində “Əlişir Nəvainin Bakı əlyazmaları”, “Azərbaycanda Nəvai”, 1990-cı ildə Daşkənddə çapdan çıxmış “Nəvai və Azərbaycan ədəbiyyatı” kimi sanballı monoqrafiyaların adını çəkməklə görkəmli alimin elmi maraq dairəsini müəyyən qədər təsəvvürə gətirmiş oluruq. Yalnız onu əlavə etmək istərdik ki, bütün bu tədqiqatlarında Cənnət xanım əlyazmalara istinad etmişdir” [2, s.11].

Cənnət Nağıyevanın Əlişir Nəvai irsi ilə bağlı apardığı araşdırmaları Həmid Araslıdan sonrakı alimlərimiz yüksək dəyərləndirərək yazırlar: “Əlişir Nəvainin həyat və fəaliyyətinin, yaradıcılığının Azərbaycanda öyrənilməsi haqqında danışarkən, professor Cənnət Nağıyevanın xidmətlərini – bu istiqamətdə apardığı tədqiqatlarını, olduqca dəyərli, orijinal, dərin elmi əsaslara söykənən monoqrafiyalarını xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Qeyd etmişdik ki, Nəvai əlində olan imkanlardan istifadə edərək zəngin şəxsi kitabxana yaratmışdır. Azərbaycan klassiklərinin əsərləri də bu kitabxanada layiqli təmsil olunurdu. Tədqiqatçı-alim Cənnət Nağıyeva “Klassiklərimizin əsərləri Nəvai kitabxanasında” adlı elmi-tədqiqat işində bu məsələni geniş şəkildə, bütün xırdalıqları ilə açmışdı [1, s.54-55].

Qardaş özbək xalqının dahi şairi və mütəfəkkiri Əlişir Nəvainin qədim Azərbaycan mədəniyyəti ilə sıx və çoxcəhətli əlaqələrindən bəhs edərkən onun bədii yaradıcılığından başqa, həmin dövrdə bütün Türküstanda məşhur olmuş kitabxanasının əhəmiyyətindən də bəhs etmək zərurəti yaranır. Nəvai və Azərbaycan ədəbi-mədəni əlaqələrinin öyrənilməsi tarixindən söz açarkən Cənnət Nağıyevanın “Klassiklərin əsərləri Nəvai kitabxanasında” adlanan məqaləsini [4]. yada salmaq məqsədə müvafiqdir. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında ilk dəfə olaraq Cənnət Nağıyeva bu məsələyə diqqəti yönəlmiş və bir sıra qiymətli elmi mülahizələrini irəli sürmüşdür. Tanınmış nəvaişünas həmin tədqiqatında bu məsələni qabardaraq aşağıdakıları qeyd edir: “Böyük özbək şairi Əlişir Nəvai zəngin ədəbi irsi, çoxcəhətli yaradıcılığı, qabaqcıl ideyaları və bədii sənətkarlıq qüdrəti ilə dünya ədəbiyyatında şərəfli yer tutur. Əsərlərindən aydın görünür ki, o, xüsusən Yaxın Şərq xalqlarının ədəbi-fəlsəfi fikrini yaxşı mənimsəmiş, ərəb, fars və türk dillərində kitablardan ibarət zəngin kitabxana yaratmışdır” [3, s.50].

Nəvai kitabxanasının kitabdarı isə onun qardaşı, əmir ləqəbli Dərviş Əli idi. XV əsrin 70-80-ci illərində Nəvai kitabxanasında fəaliyyət göstərmiş məşhur xəttat və rəssamlardan biri isə, tarixi mənbələrə görə, Məhəmməd Nəqqaşdır [3, s.127].

Ümumən, dahi şair və mütəfəkkir Əlişir Nəvainin Sultan Hüseyn Bayqara sarayında vəzir işlədiyi dövrdə onun kitabxanasının imkanları daha da genişlənmiş, “öz dövrünün ən məşhur kitabdarları, xəttat və miniatürçü rəssamları bu kitabxanaya dəvət edilmiş, burada son dərəcə coşqun və intensiv yaradıcılıq mühiti mövcud olmuşdur”.

Məsələ bundadır ki, orta əsrlər Azərbaycan-Türküstan ədəbi əlaqələrinin yaddaqalan və parlaq səhifələrini əks etdirən əsərlər və əlyazmaları da məhz bu kitabxana divarları arxasında ərsəyə gəlmişdir. Nəvai kitabxanasında öz dövrünün məşhur sənətkarlarının əsərlərinin üzü köçürülür, onlar cildlənir və bu əsərlərin dünya səyahəti də məhz bundan sonra başlanırdı. İnkaredilməz həqiqətdir ki, bir çox Azərbaycan klassiklərinin, o cümlədən Əfzələddin Xaqani, Nizami Gəncəvi, Seyid İmadəddin Nəsimi, Şah Qasım Ənvar və başqa şöhrətli həmyerlilərimizin əsərlərinin əlyazma nüsxələri məhz Əlişir Nəvai kitabxanasında yaradılmış, onların dəfələrlə üzü köçürülmüş və həmin əsərlərin bugünümə qədər gəlib çatmasında Herat ədəbi mühitinin, Nəvai kitabxanasının unudulmaz tarixi missiyası və xidmətləri ümumtürk tarixinin qururverici mərhələlərindən birinə çevrilmişdir.

Nəvai kitabxanasının Şərq mədəni münasibətlərinin dərinləşməsində və zənginləşməsində mühüm rol oynadığını vurğulayan Cənnət Nağıyeva yuxarıda xatırlatdığımız məqaləsində yazır: “Qeyd etmək lazımdır ki, böyük miniatürçü rəssam Kəmaləddin Behzad Əlişir Nəvainin təsiri altında

yetişmiş və ən yaxşı əsərlərini məhz Heratda, bilavasitə onun köməyi ilə yaratmışdır. Bu dövrdə klassik şair və alimlərinin əsərlərinin üzünü köçürmək, ona bədii tərtibat vermək üçün sarayda böyük bir laboratoriya fəaliyyət göstərirdi. Burada müxtəlif növ kağızlar və mürəkkəblər hazırlanır, xəttatlar əlyazmalarının üzünü köçürür, cildçilər isə əlyazmalarını cildə tuturdular. Sarayda hazırlanan əlyazmalarının ən nəfisi, çox ehtimal ki, Nəvainin şəxsi kitabxanasının malı olurdu” [3, s.51-52]. Nəvai kitabxanasının XV əsr Türkünstan mədəni mühitində oynadığı misilsiz rolu obyektiv qiymətləndirən alim fikirlərini davam etdirərək aşağıdakı mülahizələri nəzərimizə çatdırır: “Azərbaycan ədəbiyyatının ən gözəl nümunələri, xüsusən Xaqani, Nizami, Nəsimi, Şah Qasım Ənvar və başqa məşhur şairlərin əsərlərinin Orta Asiyada geniş yayılmasında, birinci növbədə, Nəvainin çox böyük rolu olmuşdur. Əlişir Nəvai mütləiyə həddindən artıq həvəskar olduğundan və kitaba böyük qiymət verdiyindən, sevdiyi adama hədiyyə olaraq zəngin kitabxanasından kitab ayırıb vermiş. Məsələn, Yağub Mirzə adamlarından Qazi İsayə Əbdürəhman Caminin və başqa sevdiyi şairlərin əsərlərini hədiyyə etmişdir. Bəzən də öz “Xəmsə”sinin xülasəsini köçürüb hədiyyə edərmiş” [3, s.52].

Nəvai kitabxanasının klassik Azərbaycan mədəniyyətinin üzvi bir hissəsinə çevrilməsi ilə bağlı Cənnət Nağıyevanın tarixi həqiqətlərə və məlumatlara istinad edərək irəli sürdüyü aşağıdakı mülahizələr həm tarixi, həm də müasir dövr nöqtəyi-nəzərindən mühüm əhəmiyyət daşıyır: “Məlumdur ki, Orta Asiyanın bir sıra şəhərləri ilə yanaşı, 1510-cu ildə Herat da Şah İsmayıl Səfəvi tərəfindən işğal edilmişdir. Herat xəttatlıq məktəbinin yaratdığı ən gözəl əlyazmaları Ərdəbilə aparılmışdır. Saray kitabxanası bütünlüklə Ərdəbilə köçürülmüşdür. Ancaq A.Qriboyedovun qətlindən sonra həmin əlyazmalarının müəyyən qismi Rusiya dövlətinə verilmişdir. Peterburqda M.E.Saltıkov-Şedrin adına Dövlət kütləvi kitabxanasında saxlanılan həmin əlyazmalarının bir çoxu, daha doğrusu, Dornun kataloquna daxil edilmiş əlyazmalarının bir çoxu, çox ehtimal ki, Nəvai kitabxanasının inciləridir” [3, s.53]. Alim məşhur kitabxananın sonrakı tarixi taleyi haqqındakı mülahizələrini davam etdirərək aşağıdakıları vurğulayır: “Nəvai kitabxanasının kitablarını müəyyən etmək üçün Heratda üzü köçürülmüş və sonradan Ərdəbil kitabxanasına daxil edilmiş nüsxələri ayırd etmək lazım idi. Ərdəbildə Səfəvilər xanədanının mükəmməl kitabxanası olduğu və bu kitabxananın, xüsusən Şah İsmayıl Xətayi kimi görkəmli şair, mədəniyyət, ədəbiyyat hamisi və həvəskarı tərəfindən böyük qayğı və səy ilə zənginləşdirildiyi məlum bir həqiqətdir” [3, s.53]. Hətta “Şah İsmayıl Xətayi 1522-ci ildə rəssam Kəmaləddin Behzadın saray kitabxanası rəisliyinə təyin edilməsi haqqında xüsusi fərman da vermişdir” [4, s.326].

Cənnət Nağıyeva öz tədqiqatında haqlı olaraq Əlişir Nəvainin Azərbaycan klassikləri ilə yaradıcılıq əlaqələrini araşdırmaq baxımından son dərəcə maraqlı olan belə bir sual qoyur: “Belə bir sual meydana çıxır: Nəvai Nizami əsərlərini hansı əlyazmalarından oxumuşdur? Nəvai kitabxanasına Nizaminin hansı əsərləri daxil olmuşdur?” [3, s.52]. Müəllif bu mühüm suala cavab axtararaq aşağıdakıları qeyd edir: “Herat məktəbinin Ərdəbil kitabxanasında olan əlxətləri müəyyən edildikdən sonra Azərbaycan klassiklərinin əsərləri araşdırıldı. Bu kitabxanada Firdovsi, Ənvəri, Sədi, Hafiz və başqaları ilə yanaşı, Azərbaycan ədəbiyyatı nümayəndələrinin əsərləri də vardır. Bunlardan, ilk öncə, şairin ustadı Nizaminin aşağıdakı əlyazmalarını göstərmək olar” [3, s.55]. Haqqında söhbət açdığımız məqalənin elmi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, müəllif Nizami Gəncəvi “Xəmsə”sinin dörd əlyazması barəsində bizə ətraflı və zərurui məlumatları verir. Nizami Gəncəvi “Xəmsə”sinin Nəvai kitabxanasında mövcud olmuş ən qədim əlyazması əsərin 1479-cu ildə üzü köçürülmüş nüsxəsi olmuşdur. Tədqiqatçı əlyazmanın paleoqrafik xüsusiyyətlərinə əsaslanaraq, onun Orta Asiya Herat məktəbinin nümunəsi olduğunu qeyd edir. Bu əlyazma nüsxəsinin mühüm tarixi əhəmiyyətini həmin əsərin bilavasitə Nəvainin rəhbərliyi altında üzünün köçürülməsi şərtləndirir. Nizami Gəncəvi “Xəmsə”sinin ikinci qiymətli əlyazması isə 1481-ci ilə aiddir. Bu əlyazmasının üzü isə Dərviş Məhəmməd Təqi tərəfindən köçürülmüşdür. Tarixi mənbələrdən məlumdur ki, Dərviş Məhəmməd Təqi Nəvai kitabxanasında fəaliyyət göstərən və dövrünün tanınmış əlyazma köçürən katiblərindən biri olmuşdur. Cənnət Nağıyevanın məqaləsində Nizami Gəncəvi “Xəmsə”sinin 1502-ci ildə və

1507-ci ildə üzü köçürülmüş nüsxələri haqqında da tarixi həqiqətlərə uyğun məlumatlar verilmişdir [3, s.55-56].

“Cənnət Nağıyeva öz araşdırmalarını ümumiləşdirərək belə bir nəticəyə gəlir ki, Əfzələddin Xaqani, Nizami Gəncəvi, Seyid İmadəddin Nəsimi, Şah Qasım Ənvar və başqa məşhur Azərbaycan klassiklərinin əsərlərinin mükəmməl əlyazmalarının Nəvai kitabxanasında saxlanması və qorunması inkaredilməz həqiqətlərdir” [12, 13]. Azərbaycan klassiklərinin əsərlərinin vaxtilə Orta Asiya saraylarında və böyük şairlərin kitabxanalarında saxlanması onu göstərir ki, doğrudan da, Azərbaycan poeziyası və onun dünya şöhrətli klassiklərinin əsərləri hələ çox qədim zamanlardan geniş yayılmış, dərin hörmət və məhəbbət qazanmış, görkəmli sənətkarların yaradıcılığına qüvvətli təsir göstərmişdir. Bu hadisə bir daha onu sübut edir ki, “Azərbaycan və Türkünstan xalqları arasında əsrlərdən bəri davam edib gəlməkdə olan qarşılıqlı həmkarlıq, yaradıcılıq mübadiləsi, bütün sahələrdə mövcud olan qardaşlıq və əməkdaşlıq əlaqələri müxtəlif tarixi sınaqlardan çıxmış, mühüm mərhələlərdən keçmiş və bütün zamanlarda bizim mədəniyyətlərimizin əsas inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirən təmayüllərdən birinə çevrilmişdir” [5; 6; 7].

Cənnət Nağıyevanın anadan olmasının 70 illiyində “Cənnət Nağıyeva. Bibliografiya (1927-2010)” kitabı [2] hazırlanıb nəşr olunmuşdu. Kitaba alimin elmi yaradıcılığının müxtəlif tərəflərini əhatə edən “Adı Nəvai ilə qoşa çəkilir” adlı giriş sözü Möhsün Hağısoylu [2, s.4-9], “Azərbaycanda Cami” adlı tədqiqat məqaləsini Paşa Əlioğlu [2, s.10-15], “Sənədli yaddaşımızın tərcümanı” adlı məqaləni isə Nəsim Göyüşov [2, s.16-18], yazmışlar. Tərtibçilərin qeyd etdiyi kimi, “AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşı, filologiya elmləri doktoru, professor, istedadlı şərqşünas alim, Respublikanın Əməkdar mədəniyyət işisi Cənnət Mir Mustafa qızı Nağıyevanın (1927-2010) bibliografiyası 60 illik bir dövrün materiallarını əhatə edir. Alimin yaradıcılığında çap etdirdiyi əsərlər, dissertasiyalara rəhbərlik və opponentlik xüsusi yer tutur. Cənnət Nağıyeva yaradıcılığında ədəbi əlaqələrin xüsusi yeri var. O, özbək ədəbi əlaqələri sahəsində, xüsusi ilə Əlişir Nəvai, Əbdürrəhman Cami kimi klassiklərin əlyazmalarını, çap kitablarını və məqalələrini dərinlən tədqiq edib öyrənmişdir. Onun ədəbi əlaqələrlə yanaşı, Azərbaycan ədəbiyyatının müxtəlif sahələrində tədqiqatları da mövcuddur. Bütövlükdə bu məqalələr həm xronoloji, həm də əlifba prinsipi əsasında bibliografiyada qruplaşdırılmışdır” [2, s.3].

Tələbələrindən Almaz Ülvi Cənnət Nağıyevanın elmi fəaliyyəti haqqında həm “Azərbaycan-özbək (cığatay) ədəbi əlaqələri (dövrələr, simalar, janrlar, təmayüllər)” [1, s.54-59; s.75-77] adlı monoqrafiyasında geniş səhifələr ayırmışdır, həm də dövrü mətbuat orqanlarında Azərbaycan və özbək dillərində məqalələr [8, 9, 10, 11, 12, 13] çap etdirmişdir.

Nəticə / Conclusion

Cənnət Nağıyevanın yuxarıda adıçəkilən əsərləri Əlişir Nəvai irsinin Azərbaycanda kifayət qədər geniş şəkildə öyrənilməsinə imkan verən qiymətli elmi tədqiqat kitablarıdır. Bu əsərlərdə Azərbaycan klassiklərinin özbək ədəbiyyatı tarixində yerini müəyyənləşdirən kifayət qədər material və faktlar var. Azərbaycan-özbək ədəbi-mədəni əlaqələrinin inkişafında, xüsusən, Azərbaycanda Əlişir Nəvai irsinin öyrənilməsində, nəvaişünaslıq elminin tərəqqisində ciddi xidmətləri olan görkəmli mətnşünas və ədəbiyyatşünas Cənnət Nağıyevanın zəngin elmi təcrübəsi və yaradıcılıq yolu Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələri tarixində müstəsna əhəmiyyətə malikdir.

Ədəbiyyat / References

1. Almaz Ülvi. Azərbaycan-özbək (cığatay) ədəbi əlaqələri (dövrələr, simalar, janrlar, təmayüllər). Bakı, “Qartal”, 2008.

2. “Cənnət Nağıyeva. Bibliografiya” (tərtibçilər: Aydın Xəlilov və Tahirə Nurəliyeva). AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu Elmi Şurasının 23-24 noyabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə nəşr olunur. Bakı, “Elm və təhsil”, 2012.
3. Cənnət Nağıyeva. Azərbaycanda Nəvai. Bakı, “Tural-Ə” NPM. 2001.
4. Cənnət Nağıyeva. Klassiklərimizin əsərləri Nəvai kitabxanasında. “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 10 yanvar 1976.
5. Cənnət Nağıyeva. Əlişir Nəvainin Bakı əlyazmaları. Bakı, “Elm”, 1986.
6. Cənnət Nağıyeva. Özbək ədəbiyyatında Füzuli ənənələri. Bakı, “Nurlan”, 2005.
7. Cənnət Nağıyeva. Nəvai yaradıcılığının Azərbaycanda öyrənilməsi tarixindən. “Elm və həyat”, 1973, №12.
8. Olmos Ulviy. Ulu meros tədqiqatlar obyekti. – “Özbekiston adabiyot va sanat”, 2011, 30 sentyabr (özbək dilində)
9. Olmos Ulviy. Navoiy meros Ozarbayjonda. “Til va adabiyot talimi” jurn, 2008, №10, 3-10 (özbək dilində)
10. Almaz Ülvi. Dahi Nəvai və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı. “Filologiya məsələləri”, 2007, №6.
11. Almaz Ülvi. Nəvai seyrində-inciyə dəryasında bir inci kimi. Əlişir Nəvai Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı. Bakı, “Qartal”, 2009.
12. Almaz Ülvi. Nəvai seyrində-inciyə döndən alim. “Kaspi”, 03 aprel 2007.
13. Almaz Ülvi. Nəvaişünas alim Cənnət Nağıyeva. “Respublika”, 19 may 2007.

Литературное наследие Алишира Навои в исследованиях Джаннат Нагиевой

Ильхама Султанова

Институт литературы имени Низами Гянджеви. Азербайджан.

E-mail: silhame@inbox.ru

Резюме. Одной из исследователей литературного наследия Алишира Навои была известный учёный Джаннат Нагиева. Помимо её докторской диссертации на тему «Алишир Навои и азербайджанская литература (XV-XIX вв.)», в Баку и Ташкенте вышли в свет на азербайджанском, узбекском и русском языках её монография «Алишир Навои в Азербайджане», статьи «Бакинские рукописи Алишира Навои», «Словарь энциклопедии Навои» и десятки других, посвящённые жизни и творчеству Алишира Навои. Этот факт создал условия для ознакомления и пользования узбекскими учёными исследований Джаннат Нагиевой о наследии Алишира Навои.

Ключевые слова: Алишир Навои, Джаннат Нагиева, Навоийская библиотека, «Хамсе» Низами Гянджави, Гератская литературно-культурная среда, азербайджанские классики